Dokumentation av LONA-projektet:

Förskolans framtid fortsätter ute

Sammanfattning av arbetssätt och innehåll

Innehåll

Bakgrund till projektet 1

Syfte 2

Lärande för hållbar utveckling 2

Biologisk mångfald 3

Genomförande 3

Arbetssätt 3

Aktiviteter 5

HÖST 6

VINTER 6

VÅR 8

SOMMAR 9

FIKA och MAT 10

LEKAR 10

Utvärdering av projektet 11

Slutsatser och framgångsfaktorer 12

Effekter 13

Bakgrund till projektet

Global uppvärmning, förlust av biologisk mångfald, ökat inflytande från politiker som vägrar ta ansvar för ekologiska gränser och ojämlik resursfördelning är frågor som blir mer och mer påtagliga i samhällsdebatten och runt omkring oss i naturen. Trots överenskommelser som FN:s globala hållbarhetsmål från 2015 och att Barnkonventionen blev lag i Sverige 2020, så ökar klimatutsläppen, ohälsan hos barn och unga samt klyftorna i samhället. I förskolans läroplan (Lpfö18) finns hållbar utveckling som en röd tråd. Hållbar utveckling innefattar ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på framtiden.

Upplandsstiftelsen och Uppsala naturskola har möjlighet att hjälpa förskolorna med att implementera och konkretisera ett lärande för alla delar av en hållbar utveckling. Vi sökte och fick LONA-bidrag tillsammans med fyra förskolor i Uppsala kommun, för att fortsätta utveckla och utforska den fortbildningsmodell vi började ta fram i ett tidigare projekt.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Syfte

Fortbildningen för de fyra medverkande förskolorna i projektet syftade till att:

- utveckla den pedagogiska verksamheten utomhus under alla årstider.
- lärande för hållbar utveckling blir integrerad och självklar i alla delar av den ordinarie verksamheten.
- pedagogerna får ta del av utomhuspedagogiska aktiviteter som är kopplade till läroplanen, barnkonventionen och de globala målen.
- öka kännedom om behovet av en biologisk mångfald och göra den konkret för barnen i förskolan.
- utveckla en välgrundad fortbildningsmodell att använda med fler förskolor framöver.

Lärande för hållbar utveckling

I projektet har *lärande för hållbar utveckling* (LHU) och kännedom om *biologisk mångfald* varit två viktiga övergripande mål att arbeta med.

Lärande för hållbar utveckling syftar till att vi alla behöver kunna och vilja arbeta för en hållbar utveckling. För att konkretisera vad vi menar med hållbar utveckling har vi använt oss av en tårtmodell i papper – där bottenlagret i tårtan är en grön ”puck” som symboliserar den ekologiska hållbara utvecklingen. Vi har byggt på med ett rött mellanlager som visar den sociala hållbara utvecklingen. Överst tronar den ekonomiska hållbara utvecklingen som en blå spelpjäs. Vi har tillsammans med pedagogerna diskuterat vad de olika delarna i den hållbara utvecklingen inbegriper, vad de olika målen i Agenda 2023 kan innebära på vår förskola och att vi tänjer på planetens gränser. Vi behöver ställa om för att hålla oss och alla våra verksamheter innanför den gröna puckens kanter. Det handlar om ett i grunden förändrat förhållningssätt, vilket inte är så enkelt att ställa om till…

I Skolverkets lärportal, modulen om att leda förändring - som riktar sig till skolledare - finns ett avsnitt om att leda lärande för hållbar utveckling https://larportalen.skolverket.se/moduler/M602/6. Där ligger också en text om just det, skriven av Ulf Leo, Umeå universitet och Anna Mogren, Karlstad universitet https://larportalen.skolverket.se/api/resource/P03WCPLAR147221. De skriver att holism, pluralism och handlingskompetens är exempel på begrepp som kan ge stöd för att se mönster i en komplex vardag. Vi utgick från de begreppen för att prata om vad det är barnen behöver för att kunna verka för en hållbar framtid.

En jordglobsboll fick bli symbol för holism, en låda full med olika sätt att sätt ihop ett papper med (gem, häftklammer, gummisnodd och pinne, tejp, pappersklämma, påsklämma, lim…) för pluralism och ett par handskar för handlingskompetens.

Med hjälp av de konkreta föremålen är det lättare att komma ihåg vad vi behöver låta barnen få upplevelser och kunskap om. *Holismen* innebär att förstå att det lilla jag gör här - påverkar där, eller sen eller alltihopa! En utgångspunkt i ett *pluralistiskt* perspektiv är att det inte finns bara ett sätt att göra saker på, att det finns olika svar och olika lösningar, och att vi kan komma på något bra tillsammans; och att vi vill olika, men behöver kunna leva med varandra ändå. *Handlingskompetens* syftar till att stärka barnens tillit till sin egen förmåga. Barnen behöver få

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

utveckla kunskaper, mod, engagemang och vilja att ta sig an komplexa problem. Då behöver de få pröva!

Dessa sätt att få grepp om vad hållbar utveckling innebär, och vad lärande för hållbar utveckling behöver innehålla, är riktade till pedagogerna. De är verktyg som de kan använda för planering, genomförande och utvärdering av sin undervisning.

Biologisk mångfald

För att öka medvetenheten om värdet av biologisk mångfald har vi använt oss av den natur och den variation som finns på förskolornas gårdar - men framförallt den som finns utanför staketet i närheten av förskolan. Det var inga speciella naturtyper utan mest trivial, ganska sliten tall- eller granskog med inslag av lite asp, björk, rönn, hägg och ask. Där är mycket barr, löv och gräs på marken, men också blåbär, fibblor, olika mossor och lavar, vårfryle, smultron, maskros mm. Och vanliga småkryp som myror, gråsuggor, tusenfotingar, kortvingar, jordlöpare och tvestjärtar.

Bara det finns en liten variation så ger det stora möjligheter till att samla, sortera, upptäcka likheter och skillnader. Lära sig att alla arter heter något, och har en viktig roll i naturen. Genom att visa på variationen och möjliga aktiviteter, blir variationen värdefull för både barnen och pedagogerna.

Den minsta närnatur, även om den bara är en sliten backe med tio träd, som alltså ligger *nära* varje förskola är *oerhört* viktigt för att kunna ge alla barn en egen relation till naturen!

Genomförande

Förutom lärande för *hållbar utveckling* och ökad kännedom om *biologisk mångfald* har utomhuspedagogisk verksamhet under alla årstider varit projektets huvudsakliga innehåll. Alla aktiviteter har varit kopplade till förskolans styrdokument.

Här följer en beskrivning av arbetssätt och inriktning av innehållet i fortbildningsträffarna med förskolorna. Arbetssättet är den struktur vi använde till arbetsgång och våra övergripande tankar om fortbildningen. Inriktningen för innehållet utgick från förskolornas önskemål – och projektledarnas förslag.

Arbetssätt

Förberedelser. Inför att börja arbeta med förskolorna behövde vi orientera oss om de regler förskolorna verkar under, och om vår uppgift som ledare av en serie återkommande fortbildningar.

Inför, och parallellt med, vårt arbete direkt med förskolorna läste vi in oss på aktuell forskning inom hållbar utveckling, Barnkonventionen och systematiskt kvalitetsarbete och ledarskap. Vi tog reda på mer om ämnesinnehåll med koppling till förskolornas verksamhet. Vi förankrade processen med förskolorna. Vi diskuterade uppföljning och justering av projektet. Allt med

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

siktet på att förskolorna ska förändra sitt arbetssätt genom utomhuspedagogik året om och barninflytande på aktiviteterna ute.

Inventering. Samarbetet med förskolorna inleddes med en inventering av förskolornas gårdar, fokusområden och intressen. Planering av fortbildningarna utgick från dessa förutsättningar. Alla fortbildningsträffar hölls sedan på förskolornas gårdar eller i deras absoluta närmiljö för att platserna skulle uppmärksammas som värdefulla pedagogiska miljöer och vara tillgängliga för återbesök av pedagoger och barn. Att hålla fortbildningen på förskolornas gårdar är en ny och positiv erfarenhet som har givit oss insikter om pedagogernas vardag på förskolan. Det har också givit pedagogerna en ny syn på den egna närmiljön.

Målgrupp för fortbildningen. Alla som arbetar i barngrupperna på förskolan har omfattats av fortbildningen, oavsett utbildningsnivå.

Fokusgruppsmöten. Inför varje fortbildningstillfälle har vi haft ett digitalt fokusgruppsmöte tillsammans med en till tre pedagoger från varje förskola samt rektor. Fokusgruppsmötena har varit värdefulla för att innehållet i fortbildningen ska passa förskolan så bra som möjligt. Vi har både blickat bakåt och diskuterat vad som har fungerat bra på genomförda fortbildningstillfällen och tittat framåt mot nästa.

Vi har också understrukit att det är viktigt att ta tillvara de erfarenheter de gör nu – så att aktiviteter och förhållningssätt kan leva vidare och fortsätta utvecklas på förskolan.

Fortbildning. På varje förskola har vi haft fyra fortbildningstillfällen, ett under varje årstid. Fortbildningstillfällena har varit två timmar långa och oftast genomförts på kvällstid (APT-tid), oavsett väder, temperatur eller mörker. Det har också varit viktigt att få med användbara aktiviteter under olika årstider kopplade till platsen, utomhuspedagogik och lärande för hållbar utveckling.

Vi har också haft möjlighet att göra inköp av utomhuspedagogiskt undervisningsmaterial samt metodlitteratur. Fortbildningstillfällena har haft olika teman men genomförts enligt en gemensam övergripande modell som beskrivs här nedan.

En modell för träffarna. Varje fortbildningstillfälle har genomförts ute och inletts med att alla får en namnskylt. Det har varit viktigt eftersom vi har träffats många gånger. Som första aktivitet har vi ofta lekt en lek eller rörlig aktivitet för att komma igång och skratta tillsammans. Vi som har lett fortbildningen har varit noga med att inte prata för mycket utan använt oss av korta instruktioner så att pedagogerna får göra själva och prova de aktiviteter som de sedan ska leda barnen i.

Efter aktiviteterna har vi sedan utvärderat och diskuterat. Vad har vi övat på? Och hur kopplar det till läroplanen? Vilka LHU-förmågor har vi arbetat med? Pedagogerna har både blivit ledda av oss kursledare och fått leda varandra i olika aktiviteter. Varje fortbildningstillfälle har också innehållit en fikapaus. Ofta kring elden.

Naturvetenskapligt arbetssätt. Även om inte alla aktiviteter har handlat specifikt om naturen så har ett naturvetenskapligt arbetssätt tillämpats. Vi har ställt en fråga, gissat och sedan sökt svaret på frågan genom en aktivitet.

Ämnesintegrerat. I förskolan har barnen inga ämnen, tack och lov. När vi övar på att gå balansgång (fysisk aktivitet och motorik) så kan vi passa på att mäta och räkna – hur många steg blev det? Hur mycket (lite) väger en kungsfågel, vilken enhet för vikt använder vi? Och hur känns

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

det i handen? Och hur låter den, kan vi härma? Det går att koppla på kunskap från många olika fält till de flesta sinnliga erfarenheter vi gör!

Årstidsanpassat. Alla fortbildningstillfällen har haft tema utifrån vad som händer i naturen innevarande årstid eller vad som passar att göra den tiden på året. Hur håller sig djuren varma på vintern? Och hur ska vi utnyttja att vi har snö på gården, exempelvis för att öka barnens fysiska aktivitet och stimulera den motoriska utvecklingen? Vi har också förutom de pedagogiska frågorna: Vad? Hur? och Varför? Lagt till frågorna om *När?* och *Var?* Vad gör vi bäst en snöig dag på vintern i skogen och vad passar bäst en solig dag på gården? Både tidpunkten och platsen kan vara avgörande för svaret.

Läroplanskopplat (Lpfö22). Aktiviteterna i projektet har många gånger haft koppling både till förskolans övergripande mål och riktlinjer, och olika ämnesområden. Det är en förutsättning för att förskolorna ska vara villiga att lägga tid på att delta.

Allemansrätt och friluftsliv. Eftersom alla fortbildningstillfällen har genomförts ute så har vi berört allemansrätten och en hel del friluftskunskap. Hur tänder vi eld och hur eldar vi säkert med små barn? Hur hanterar vi såg, kniv och yxa? Och hur ska vi förhålla oss till verktygen med barnen?
För vissa pedagoger har det varit första gången som de arbetar med eld och verktyg.

Inläsning på förskolan. Pedagogerna har mellan fortbildningarna fått i uppdrag att läsa lämplig litteratur inom utomhuspedagogik och lärande för hållbar utveckling. Inläsningen har ofta skett på arbetslagstid och ibland i form av bokcirkel med efterföljande diskussion. Inläsningen har skapat en djupare förståelse för de praktiska momenten under fortbildningarna och bidragit till att pedagogerna har fått ett gemensamt språk och börjat använda nya begrepp.

Pedagogerna provar själv. Varje pedagog har fått i uppdrag att pedagogiskt planera och genomföra en aktivitet utomhus med barnen mellan våra fortbildningar. Det innebär att minst fyrtio pedagoger har provat aktiviteter med barnen på sina förskolor allra minst fyra gånger, efter fyra olika fortbildningsträffar.

Utvärdering och uppföljning. Varje förskola, med rektor och alla pedagoger, genomförde en utvärdering mitt i projekttiden - för att fånga upp hur deltagarna tyckte det gick, och om det fanns önskemål om ändrad inriktning för fortsättningen. Efter det sista fortbildningstillfället genomförde vi ytterligare en utvärdering – delvis tillsammans med oss från Naturskolan och Upplandsstiftelsen. Läs mer om resultatet från den längre ned i denna dokumentation.

Aktiviteter

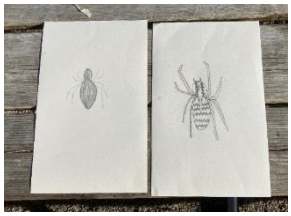
Här följer en lista och korta beskrivningar av de flesta av de aktiviteter vi har haft med på fortbildningsträffarna. Det mesta har varit praktiskt men vi har också pratat något om den mer faktabaserade bakgrunden till de aktiviteter vi gjort, som till exempel vad vi menar med en näringspyramid och vad den visar. Vi har också introducerat vad vetenskaplig metod innebär, och till exempel hur man kan ta reda på vad gråsuggor tycker bäst om att äta – med vetenskaplig metod.

Förskolans framtid fortsätter ute är en fortsättning på projektet Förskolans framtid är ute. Under träffarna i det projektet hade vi med andra aktiviteter, till exempel: växter i närmiljön, att upptäcka naturen med olika sinnen, att göra rörelsebanor i skogen och på gården, och att bygga och hitta rätt plats för fågelbon till några fåglar (modeller av fåglar i trä).

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Ofta har vi gett förslag på fler aktiviteter att göra med barnen - som har anknytning till det vi prövade under fortbildningsträffen. Vi har i stor utsträckning använt oss av boken: Leka och Lära naturvetenskap och teknik ute, Förkola och åk F-3, R Lättman-Masch et.al. Outdoor Teaching förlag, men även tipsat om andra böcker i serien *Leka och lära ute* med författare från olika naturskolor, och olika naturböcker för barn.

HÖST

Hösten är en bra tid för att särskilt leta efter småkryp på marken. De har haft hela sommaren på sig att utvecklas, det är ofta lite fuktigare efter sommarens torka och vi kan fundera på vart löven tar vägen, inte ligger de kvar på marken år efter år? (Men barnen kan ju hitta småkryp nästan året om…). Hösten är också en bra tid för att förbereda för att odla något på gården.

Rita ett småkryp ur minnet

Hur tror du att ett småkryp ser ut? Välj att rita vilket som helst som du tror att vi ska hitta, eller bestäm en typ av kryp som alla ska rita.

Liv i löv - vi visade och prövade olika sätt att fånga småkryp:
Skaka en gren över en duk; lägga skrufset på marken (förnan) i ett tråg/burk, lägga ut potatisfälla, wellpappfälla runt en trädstam, vända på en sten eller en stock, titta i en stubbe.

Titta på en bestämningsduk - och titta på småkrypen

Bestämningsduken med småkryp på land ger en bra överblick över vad man brukar kunna hitta. Vilka har vi hittat? Vilka har vi inte hittat? Vi tittade också vidare på de insamlade småkrypen med luppar. Hur ser de egentligen ut?

Brasseleken – en ska bort:
Välj ut fyra olika djur. *En annan grupp får gissa* vilket av djuren som ska bort, eftersom tre av dem hör ihop.

VINTER

Vinter utan snö är en knepig tid också på förskolan. De aktiviteter vi prövade utgår från vinter i naturen – och hur djuren har det. Förutom de praktiska aktiviteterna har vi också pratat om vad djuren har det besvärligt med på vintern, och vilka strategier de har för att överleva från höst till vår, och sorterat djur efter hur de gör.

Vi har pratat om vad fotosyntesen innebär, smakat på resultatet (glukos) och att det är solenergin som ”sparas” i veden vi använder när vi eldar. Att förbränningen är fotosyntesen baklänges.

Mycket av det vi gjorde på sommarträffen med fysisk aktivitet, passar också jättebra på vintern!

Om djuren på vintern:

Alla barn blir Kungsfåglar! Vad gör kungsfågeln på vintern? Kungsfågeln behöver äta upp sig till sex gram på kvällen – då väger den fem gram igen på morgonen. Den har då förbränt ett gram av sin kropp! Den behöver leta efter mat hela dagen.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Vetleken – om ekorren: samlas runt en gosedjursekorre. Låt barnen säga något om ekorren eller dra ett faktakort ur påsen och läs tillsammans om ekorren.

Ekorren gömmer svamp: göm svampen i träd, precis som ekorren gör på hösten. Leta. Vi gömde svampar utklippta i tyg, men det är roligare att gömma riktiga svampar. Passa på att plocka och titta på svamp först!

Skala kottar: Ekorren ”skalar” en grankotte på 7 minuter! Det finns två frön under varje kottefjäll som ekorren äter upp. Hur får de ut fröna?

Hålla värmen på vintern:

Dubbelt halvslag om egen part, och dubbelt halvslag är bra knopar att kunna när vi ska sätta upp en presenningskoja. En mindre, tunn presenning blir ett mysigt krypin, och skydd för vind och nederbörd.

Liten, stor eller mittemellan? Vilken fågel håller värmen bäst? Ett rättvist försök (med vetenskaplig metod) - alltså vi ändrar bara en sak i taget. I det här fallet storleken på burkarna vi mäter temperaturen i.

Om förbränning:

En liten eld: Elden i marknivå på en plåt så att barnen kan känna värmen. Gör en eld av mindre stickor. Elden tar sig fort och brinner fort ner. Tänd genom att använda metoden “Ett, två, tre, fyr” (se boken friluftslivets pedagogik). Diskussioner om hur vi kan göra med barnen.

Släcka elden på olika sätt:
Ta bort värme - häll vatten eller snö på elden
Ta bort bränsle - peta isär veden som brinner
Ta bort syre - lägg en brandfilt eller sand på elden

Vi gjorde kolkritor i en konservburk.
Varför brinner de inte upp? Och varifrån kommer kolet i kritorna?

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

VÅR

På våren är det ofta lagom varmt – och vi kan göra även finmotoriska aktiviteter utomhus. Vi valde att hålla på med hantverk inför den varma säsongen – så man kan fortsätta under hela sommarhalvåret.

Men på våren sjuder hela naturen av liv, och det passar också bra att titta på växter, använda våra olika sinnen och arbeta med vårens fåglar. Tidigt på våren kan man kolla när myrstacken vaknar, och att knopparna skjuter fart och träden börjar växa. Men om man vill titta på trädens typiska vilande knoppar är *senvintern* en bra tid.

Vi öppnade en affär!

Vi har handlat i affären; och diskuterat hur affären hänger ihop med de olika delarna av hållbar utveckling, och de förmågor barnen behöver för att verka för en hållbar utveckling.

Vad krävs på förskolan för att öppna en affär?

Genom diskussioner förankras idéerna och affären har större chans att bli verklighet och kunna fungera i förskolans verksamhet under en längre tid. Det kan handla om: plats, vilja, utrustning, ha koll på grejor, stänga affären, organisation och ansvar. Och att låta det ta tid.

Såga, borra och tälja

Vi tillverkade varor till en egen affär. Första steget är att själva ha koll på hur man använder verktygen - och så fundera över - hur skulle jag göra med barnen? Verktyg: Sågbock, tvingar, såg, avsågade knivar - med korta blad, borrar mm.

Ämnen att tillverka varor av:
torrt trä, färskt trä, plywoodskivor

De projektpengar som var avsatta till utomhus-pedagogisk utrustning önskade två av förskolorna använda till mer permanenta lek-affärer på sina gårdar. Båda affärerna har fått särskild utrustning som förvaras antingen inne i affären (som är låst när den inte är öppen och någon pedagog kan delta i leken) – eller i en särskild låda som tas fram när butiken öppnar och en pedagog är med. Pengarna räckte inte till kostnaden för hela bygget i den befintliga förrådslängan, men blev ett bidrag till att göra den möjlig.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Lokala Naturvårdssatsningen

Upplandsstiftelsen 1972–2022

Uppsala Naturskola

Uppsala kommun

SOMMAR

Det mesta passar att göra utomhus på sommaren - förutom att det kan bli alldeles för varmt och vi behöver vila i skuggan, och inte orkar så mycket. Kan vi använda skuggan till något? När det är varmt går det bra att utforska vattnets egenskaper – och också försöka hushålla med det vatten vi har. Kan vi använda vattnet flera gånger?

Men vid de här tillfällena som var de sista i projektet – så handlade det *mest* om fysisk aktivitet utomhus. Vi hade med både intensiva och lugna rörelser för hela kroppen, och mer finmotoriska aktiviteter.

FYSISK AKTIVITET PÅ OLIKA SÄTT

Gör som jag gör Visa med kroppen hur du gör något, alla hakar på och gör samma rörelse. Sen gissar vi vad det var vi gjorde!

Pilbana Lägg ut en bana av pilar (utskrivna på papper och laminerade/målade pilar på träbitar/bygga pilar av annat material? – gärna i olika färger på marken. Låt en annan grupp följa er bana – i er färg.

Kasta kotte och balansera boll Kasta kottar i olika stora burkar på olika avstånd; balansera bollar på brickor, silar, hinkar och slevar.

Stapla stadigt Stapla torn av naturmaterial som finns på platsen där ni är - mest pinnar. Behövs några regler för hur man får göra?

Smygleken Vi smyger alldeles tyst. Hörs något? Prasslar våra steg? Låter våra kläder?

Gömma gosedjur Dela i två grupper, ena gruppen gömmer gosedjur för den andra. Alla får gömma varsitt djur. Sen byter vi plats och letar tillsammans

Luktläsk Plocka något ifrån naturen i en kåsa. De andra får sniffa doften och gissa - och hämta vad de tror det är som doftar.

Känselpåse Lägg något från naturen i en påse (helst inget djur). De andra får stoppa ner handen och försöka hämta något likadant.
Sen kollar man om det var lika!

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Natursagor Utgå från ett kort med lite naturfakta och rekvisita (tex gosedjurs djur). Hitta på och dramatisera en natursaga där man använder det man fått lära sig - och rekvisitan.

Skogsbingo med arter Vi tittade tillsammans på olika växter, svampar och lavar och provade naturbingo. En lägger före som modell. De andra försöker hitta lika.

Hoppa lika långt som: Markera hur långt (eller högt) några olika djur kan hoppa.
Pröva om vi kan hoppa lika långt som en groda, hare, ekorre, gräshoppa...

FIKA och MAT

Har vi haft som en del av fortbildningsträffarna, till exempel:
Stompa - stekpannebröd gräddade på stekhäll över öppen eld.
Potatis och purjolökssoppa i en gryta, som vi kokar på en enkel bärbar vedspis med plats för en kastrull.
Krabbelurer - söt sockerkaks-pannkaka på stekhäll över öppen eld. Ha smeten i en flaska eller en tetra och pytsa ut.
Quesadillas -Varm smörgås på enklaste sätt.
Ta två tortillabröd – eller vik ett så det blir dubbelt. Fyll med ostskivor, skivad tomat och någon örtkrydda.
Värm på stekhäll över elden så att osten smälter lite och brödet blir varmt.

LEKAR

Vi har inlett fortbildningsträffarna med en rörlig lek, för att komma igång, få skratta och sedan kunna fokusera på det vi ska göra. Andra lekar vi haft med är lugnare och får oss att tänka och kommunicera. Ibland har vi modifierat lekarna för att passa träffens tema. Flera av de lekar vi har använt under fortbildningen är hämtade från Övningar i bakfickan, Kajsa Molander et al. Outdoor Teaching förlag. Sidhänvisningarna är till den boken.

Här är lekar vi lekt:

Tusenfotingen. Gå på led i mindre grupper. Bara den som är längst bak kan se, och ska leda de andra med att ”klämma” på axlarna s.34

En ska bort. Samla fyra naturföremål. tre hör ihop, en ska bort. Berätta hur ni tänker! s.18.

Räven och kycklingarna. Tuppen skyddar sina kycklingar mot räven. s. 38.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Vetlek. Alla berättar det den kan eller kommer på om det vi fokuserar på.
Vi prövade med Ekorren. s. 19

Eldleken. En enkel variant: Alla barn är eldslågor. Lågorna rör sig på ett avgränsat område. Ett barn eller vuxen får bara gå långsamt och är brandsläckare. Brandsläckaren kullar lågorna som då blir stående stilla och ihopsjunkna. Tre andra lågor kan ställa sig runt den släckta lågan för att återuppväcka den.

Knycka svans. Alla har en tygremsa i byxlinningen. Nu gäller det att samla de andras - och behålla sin egen.

Utvärdering av projektet

Det var viktigt både för oss som projektledare och för förskolorna att utvärdera det vi genomfört. För oss ledare att veta om vi nått syftet med projektet, och vad som varit viktigt för förskolorna. Och för förskolorna har det varit värdefullt att gemensamt diskutera de här frågorna för att bli mer medvetna om vad de vill fortsätta med, och utveckla vidare.

Förskolorna har utvärderat projektet skriftligt vid två tillfällen. De har fått frågor från oss kursledare att utgå ifrån. Frågorna har haft olika inriktning vid de olika tillfällena, där den första omgången handlade om vad de fått med sig från våra träffar, vad de saknat, hur arbetet i projektet fungerat på förskolan – och om hur deras egna planeringar och aktiviteter med barnen fungerat.

Vid slututvärderingen gällde frågorna om hållbar utveckling blivit mer närvarande i förskolan arbete med barnen; om planeringen och arbetet med barnen har förändrats och i så fall hur, om det känts betungande; vilken del av projektet som lett till mest utveckling på förskolan; och vad de gör för att fortsätta utveckla utomhusaktiviteterna på förskolan. Då fick rektor också separata frågor som gällde dels vilka förändringar de sett i verksamheten - dels de delar som en skola och även förskola behöver ha med i ett arbete med lärande för hållbar utveckling: pedagogisk helhetsidé, barnens delaktighet, proaktivt ledarskap och kontakt med omgivande samhälle.

Förskolorna är överlag mycket nöjda med fortbildningsträffarna och den effekt de fått. Förskolorna startade med olika förutsättningar vad gäller platser utomhus på gården och i närnaturen; vana och kunskap av att undervisa barnen utomhus och så klart olika kulturer för ”hur man gör” på förskolan. Det vi kan se är att även de förskolor som redan från början var vana eller till och med drivna att arbeta utomhus har fått ”en skjuts” och utvecklats i sitt arbete.

En rektor menar att det som förändrats är tankesättet på utepedagogik och hur viktigt det är att barnen får upptäcka och bli nyfikna på natur och att ta hand om den på ett långsiktigt sätt. Och att alla pedagoger är mycket mer trygga i naturen nu.

Pedagoger på alla förskolor säger att de har fått kunskaper och metoder för många olika konkreta aktiviteter; faktakunskaper om naturen som grund för att utveckla egna aktiviteter och som de kan använda i möten med barnen; kunskap om närnaturen runt förskolan, kunskap och handlingskraft för att titta på småkryp, göra eld, tälja… -De har blivit bättre på att ta vara på och utnyttja miljön omkring förskolan och förskolans egen gård.

De har fått förklarat vad hållbar utveckling är på ett sätt som alla förstår, och menar att det är lite lättare att jobba med hållbar utveckling nu ”*när vi tänker att vi gör det hela tiden*”.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

Pedagogerna har skapat en större medvetenhet om hållbar utveckling hos sig själva, i arbetet - utifrån LONA-projektet. Den sociala delen av hållbar utveckling har blivit tydligare, det handlar inte längre bara om den ekologiska delen. De känner att det är bredare, det hänger ihop, det är allt de gör. Hållbar utveckling är alltid närvarande om de vill lyfta det, så tänkte de inte tidigare.

Flera uttrycker att de har fått en gemensam syn på vad naturkunskap är, ett gemensamt språk, en utgångspunkt där alla har upplevt naturkunskap med hela kroppen, och en förståelse om vad det betyder att arbeta med naturen i fokus. De känner att de kan mer nu, och det påverkar både förhållningssätt och vad de prioriterar i planeringen. Fler planerar mer undervisning utomhus. Och det är också enklare att ta vara på spontana tillfällen till undervisning utomhus. Några säger också att deras barngrupper nu är mer vana att vara ute i naturen, att barnen är mycket intresserade av småkryp, djur och växter, samlar och vill ta reda på mer om sina fynd.

Flera av förskolorna säger att nu är alla pedagoger ”med på tåget”, det är inte några enskilda som drar eller att det är förskollärarna som sitter inne med alla aktiviteter eller alla svar. Uteundervisningen är något som de gör tillsammans, alla är delaktiga och det är en stor framgångsfaktor.

Det som pedagogerna saknar eller som skulle kunna gjorts på ett annat sätt är att många av aktiviteterna är inriktade på de äldre barnen, de behöver anpassa till de yngre. Några tycker att matlagning/fikat ibland har tagit för lång tid, samtidigt som de verkligen uppskattat det inslaget både för att få erfarenhet av att de kan göra samma sak med barnen, och som egen teambuilding.

Och för en del har vi helt enkelt haft med för mycket innehåll i samma träff. De hinner inte ta till sig allt på en gång.

Förskolorna har gjort många av de aktiviteter vi hade med på fortbildningsträffarna – med förskolebarnen. Några har använt våra dokumentationer. Några har skaffat en del facklitteratur och hämtat hem artbestämningsmaterial mm från offentliga websidor via länkar vi skickat. Några förskolor har en digital processberättelse där de samlat dokumentation och har beskrivit vad de gjort och lärt under projektets gång.

I projektet har det också ingått inläsning av någon litteratur om hållbar utveckling och /eller utomhuspedagogik för pedagogerna. Även om en förskola ”bara” har läst något eller ett par kapitel ur en bok, så uttrycker förskolorna att de har fått ny kunskap om hållbar utveckling och hur vi alla kan påverka framtiden. Inläsningen har också gett en grund för diskussioner om hållbar utveckling.

Förskolorna fick lägga nästan all sin fortbildningstid och mycket mötestid på projektet. Detta har varit både positivt och negativt, många andra områden fått stå tillbaka, ex arbetsorganisation och arbetsmiljöfrågor. För en del pedagoger har projektet känts betungande - kanske för att det varit krav på att pröva att genomföra planerad undervisning utomhus med barnen. Också för att det inneburit ett visst krav på redovisning.

Slutsatser och framgångsfaktorer

Detta har vi som kursledare och förskolorna själva sett är viktigt för att fortbildningen ska få effekt på utomhuspedagogiken, uteundervisningen och förhållningssättet till barnen i naturen:

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt

- Fortbildningen sker på gården och i närnaturen runt den egna förskolan
  Det ger viktig kunskap om platsen och vad man kan göra i närheten.
  Det är enkelt att göra samma saker med barnen som på fortbildningsträffarna.
- Utgå från behov, önskemål och plats för innehållet i fortbildningarna.
  Viktigt att personalen diskuterar och styr innehållet i träffarna,
  så det blir relevant i den egna verksamheten.
- Fortbildning med konkreta aktiviteter ger både kunskap och handlingskraft.
  Viktigt att få pröva själv innan man ska genomföra med barnen.
- Flera återkommande träffar, under en längre tid.
  Det tar tid att få nya kunskaper och metoder att sätta sig.
  Efter tre träffar började fortbildningen få verklig effekt i förskolans arbete.
- Att alla pedagoger deltar, att hela förskolan är med! Så viktigt för gemenskapen,
  och gör att alla pedagoger kan bli verkligt delaktiga i undervisningen utomhus.
- Viktigt att själva testa aktiviteterna i barngrupp.
  Att alla provar något är en nyckel till att få igång utomhusundervisningen på förskolan.
- Fortbildning under alla årstider så att man får in en vana att undervisa ute även när det är kallt och mörkt. Vi behöver röra på oss och få ljus i ögonen även under vinterhalvåret.

Effekter

Genom att vi arbetat så som förskolorna och vi projektledare beskriver under slutsatser och framgångsfaktorer så kan vi säga att vi nått syftet med projektet.

De här effekterna säger förskolorna att de själva ser i sin verksamhet:

- Att de fått ett gemensamt språk för utomhusverksamhet och hållbar utveckling.
- Att hållbar utveckling finns med och går att lyfta i alla sammanhang om man vill det.
- Förändrat förhållningssätt till att vara med barnen i naturen - nyfikna medupptäckare som också kan ta vara på spontana undervisningstillfällen.
- Pedagoger som kan mer om naturen och är säkrare i att möta barnens frågor.
- Mer planerad pedagogisk verksamhet utomhus.
- Mer varierad pedagogisk verksamhet utomhus.
- Ökad delaktighet för barnen - genom att pedagogerna kan erbjuda en större variation av uteaktiviteter och mer kan anpassa verksamheten efter barnens intressen.
- Alla pedagoger är delaktiga i verksamheten utomhus. Detta är något som vi gör tillsammans.
- Förändringar i förskolans egna mål och samsynsdokument.

Effekt i kommunen:

- Även projektledarna har tagit erfarenheterna med sig och använder nu arbetssättet och innehållsinriktningen för fortbildningen: ***Från gården till världen*** där vi arbetar enligt modellen i fortbildningar med nya förskolor.

Anna Aldén, Uppsala Naturskola och Stina Lindblad, Upplandsstiftelsen.

Statliga bidrag till lokala naturvårds-projekt är medfinansiär för genomförandet av detta projekt